

ضرورت اجتناب‌ناپذیر اجتماع جامعه نخبگان و استعداد‌های برتر بر ساختارسازی الگوهای پیشرفت اسلامی

مر تفضی ولی اله پور*

دانشجوی دکتری^۱ تخصصی برنامه‌ریزی علوم اداری و مدیریت- مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، بابل، ایران
valiollahpur@yahoo.com

چکیده

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی می‌فرمایند: مدیریت تحولات کشور باید در دست نخبگان دانشگاهی و حوزوی باشد و در این روند، علاوه بر معیارهای جهانی پیشرفت، معیارهای نور و ملاک‌های ویژه نظام اسلامی مورد توجه اکید قرار گیرد. بر اساس نتایج تحقیق حاضر و همچنین تأکید مقام معظم رهبری به دفعات، مدیران و مسئولان سند راهبردی کشور بایستی اجتماع نخبگان را امری ضروری بدانند و پس از گزینش افراد، الگوهای فکری استعداد‌های برتر را در هر یک از شاخه‌های علم به صورت پیوسته و با رویکردی جامع به بی‌نهایت میل دهند تا استانداردهای لازم جهت ایجاد شرایط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و ... نرمال و متوازن فراهم آید. باید توجه داشت که الگوی پیشرفت اسلامی به هر صورتی و با هر جزئیاتی ترسیم گردد بایستی ماهیتی جامع را در خود حفظ نماید چرا که رأس آن ساختاری متوازن و آرایشی متعادل است. و بی‌تردید در جامعه‌ای که ارزش‌های اسلامی حاکم است نگرش‌ها باید بر اساس الگوهای اسلامی شکل گیرد تا توازن ایجاد شده، بر اساس الگوهای فکری سازگار، به این ارزش‌ها تمایل پیدا کند.

واژگان کلیدی: نخبگان، الگوی پیشرفت اسلامی، جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

مطابق سند راهبردی کشور در امور نخبگان، نخبه به فردی برجسته و کارآمد اطلاق می‌شود که در خلق و گسترش علم، فناوری، هنر، ادب، فرهنگ و مدیریت کشور در چارچوب ارزش‌های اسلامی اثرگذاری بارز داشته باشد و همچنین فعالیت‌های وی بر پایه هوش، خلاقیت، انگیزه و توانمندی‌های ذاتی از یک‌سو و خبرگی، تخصص و توانمندی‌های اکتسابی از سوی دیگر، موجب سرعت بخشیدن به پیشرفت و اعتلای کشور شود (مصوبه جلسه ۲۴۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی در مهرماه ۱۳۹۱).

یکی از عواملی که امروزه نقش پر اهمیت و بسزایی در رشد و توسعه^(۱) هر جامعه دارد منابع انسانی آن جامعه می‌باشد. به همین خاطر سرمایه‌گذاری‌های زیادی برای تربیت و فراهم‌سازی این منابع در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته به عمل می‌آید. در حقیقت، نیروی انسانی متخصص و با انگیزه، مهم‌ترین سرمایه بشریت در حفظ و توسعه حیات است و پیشرفت و ترقی کشورها در گرو جذب، پرورش، نگهداری و بهره‌برداری صحیح از نخبگان و منابع انسانی فرهیخته است. این نوع سرمایه‌گذاری که طی سال‌ها و با صرف منابع مادی و معنوی نامحدود میسر می‌شود، متخصصان را به سرمایه ملی مبدل می‌کند (صالحی عمران، ۱۳۸۵). نیروی

* کسب جایزه تحصیلی دانشجوی صاحب استعداد برتر سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴، بنیاد ملی نخبگان جمهوری اسلامی ایران- معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اسلامی ایران <http://www.bmn.ir/>

انسانی به ویژه نیروی متخصص، در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. سرمایه انسانی از ابزارهای مهم توسعه است و توسعه نیز منوط به حفظ سرمایه انسانی است. به عبارت دیگر، سرمایه‌های انسانی یا همان نیروهای متخصص و ماهر، هم ابزار و هم هدف توسعه هستند. امروزه نیروی ذهنی، مغزی، تفکر و مدیریت جامعه یک ثروت محسوب می‌شود (میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳). نیروی انسانی کارآمد از اجزای توسعه پایدار است و تجربه نشان داده است که حفظ این نیروها اگر از تربیت آنها مشکل‌تر نباشد، آسان‌تر نیست. نخبگان با استفاده از عقل و درایت خویش، با مدیریت منابع و استفاده صحیح از آنها مهم‌ترین نقش را در پیشرفت و رشد یک کشور دارند. مسأله تأثیر مستقیم نیروی انسانی نخبه بر پیشرفت کشورها سال‌هاست مورد توجه جدی قرار گرفته است (غندی به نقل از طالبی زیدی و رضایی، ۱۳۸۸).

بیان مسئله

مطالعه و تحلیل رابطه میان علم (یا عناصر آن مانند دانشمندان، نهادهای آموزشی و پژوهشی، مؤسسات علمی، دانشگاه‌ها، کتابخانه‌ها و همچنین هنجارهای علمی، فضای علمی و غیره) با جامعه (یا زیرمجموعه‌های آن مانند افراد، امکانات اقتصادی و اجتماعی، نهادهای سیاسی یا دینی، مؤلفه‌های تاریخی، نظامی، فکری و غیره) موضوع جامعه‌شناسی علم را تشکیل می‌دهد. اجتماع علمی خود به مثابه جامعه‌ای کوچک تلقی می‌شود. تأثیرات گسترده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بر سازمان علمی و نقش دانشمندان، نهادی شدن روابط اجتماعی و کارکردهای اجتماعی علم در جامعه و همچنین فهم ساختارها، روندهای اجتماعی مرتبط با علم و بررسی چگونگی پاسخگویی نظام آموزش عالی به نیازهای اجتماعی از موضوعات با اهمیت در دستور کار بسیاری از کشورهاست. درک تغییر شناختی عمدتاً در قالب عوامل شناختی ساختار اجتماعی درونی صورت می‌پذیرد و به ساختار داخلی و بسط و گسترش دانش علمی توجه دارد. در مطالعات سیاست‌گذاری علمی با توجه به عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به اتخاذ استراتژی‌هایی برای اولویت‌های علمی مبادرت می‌شود. می‌توان به رسالت علم در تحقق رشد و پیشرفت ملی نیز اشاره کرد (توکل و عرفان‌منش، ۱۳۹۴). همواره کشورهایی موفق‌اند که بتوانند تغییرات را پیش‌بینی نموده و بر اساس آن، برنامه‌ریزی و اقدام نمایند. این مهم ایجاب می‌نماید که سیاست‌ها، راهکارها، برنامه‌ها و اقدامات با رویکرد راهبردی تنظیم گردند (ولی اله پور، ۱۳۹۳). نخبگان و مدیران، مهم‌ترین رکن نظام سیاسی و حکومت به شمار می‌روند. طبیعی است که در یک حکومت اسلامی، اینان باید دارای خصوصیات مورد نظر اسلام باشند و سیاست‌گذاری، تصمیم‌گیری و عملکرد آنان در چارچوب اصول و مبانی اسلام صورت پذیرد (علیخانی، ۱۳۸۰).

با این توضیح مقاله حاضر به دنبال پاسخ به سؤال اصلی زیر است:

✓ با توجه به سیر تحولات آمایش جمهوری اسلامی ایران، آیا اجتماع نخبگان و استعدادهای برتر در ساختارسازی الگوهای پیشرفت اسلامی ایرانی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است؟

مفاهیم، شواهد، سوابق تحقیق

نخبگان فکری و نخبگان کارکردی

"نظریه نخبگان" معمولاً با نام پارتو، موسکا و میشلز^۱ شناخته می‌شود. پاره‌تو معتقد است نخبگان به کسانی اطلاق می‌شود که در هر یک از شاخه‌های فعالیت بشری بالاترین نمره را به دست آورده باشند. موسکا و میشلز با رویکردی سازمانی به بررسی نخبگان می‌پردازند. موسکا سازمان‌یافتگی را عامل مهمی در چیرگی و برتری یک گروه بر دیگری می‌داند. آنان بر این باورند که اقلیتی سازمان یافته می‌تواند بر اکثریتی سازمان‌نیافته برتری داشته باشند. هر گروه حاکم دارای یک فرمول سیاسی است. از نظر اسکاچپل، در تجزیه و تحلیل نقش نخبگان، به نخبگان به عنوان دولت‌سازان آینده که توجه اصلی آنان معطوف به عقلانی کردن، متمرکز نمودن و دیوانی کردن قدرت دولت است، می‌نگرد نه صرفاً به عنوان نماینده یک گروه یا طبقه معین در جامعه که در جستجوی منافع خود یا طبقه خود هستند. ساخت و شکل سیستم سیاسی و اجتماعی (مذهبی، قومی و ...) تعیین می‌کند که چه گروه‌های استراتژیکی شکل پیدا کند (آشنا، ۱۳۸۰). گروه نخبگان در ساختار جامعه نقش جهت‌دهنده دارند و خط مشی‌های دولت در اغلب موارد، طبق نظر و بر اساس الگوهای فکری نخبگان تعیین می‌شود. مسلماً یافتن، انتخاب و به کارگیری چنین افرادی برای دولت، مثل هر سازمان دیگری می‌تواند مهمترین دغدغه آن باشد؛ چرا که دولت، بدون وجود کارگزاران شایسته‌ای، که راهبری آن را در حوادث، اتفاقات مهم، غیر مترقبه و پیش‌بینی‌ناپذیر عرصه سیاست بر عهده داشته باشند، نمی‌تواند کارکردهای خود را به بهترین شکل انجام دهد (درستی، ۱۳۹۱). یکی از مهمترین قشرهای کشور برای دفاع از ارزش‌های اسلامی و ملی انقلاب، قشر نخبگان کشور هستند که از نظر روانشناسی سیاسی یکی از ویژگی‌های اساسی نخبگان، نیاز به ایفای نقش تعیین‌کننده در فرایندهای زندگی اجتماعی و سیاسی است. نقش نخبگان در تحولات سیاسی و اجتماعی و هدایت مردم بسیار تعیین‌کننده است. روانشناسان بر این باورند که توده‌ها در دست رهبران همچون موم شکل‌پذیرند؛ افکارشان توسط نخبگان ساخته و پرداخته، و تلفیق و سپس با ادعا، تکرار و سرایت به تصور جمعی توده‌ها تبدیل می‌شود. نخبگان فکری نظریه‌پردازان حوزه توسعه هستند. جهت و سوخت قطار توسعه را باید از نخبگان فکری وام گرفت. نخبگان کارکردی رانندگان و ناخدایان این قطار هستند. سازمان بسیج علمی- پژوهشی، فناوری بیان می‌دارد میان این دو گروه باید تعامل برقرار باشد نه تقابل؛ داد و ستد و هم‌اندیشگی باید ویژگی حاکم بر رفتارهای این دو گروه باشد. همکاری جدی و نهادینه آنان زمینه‌ساز پیشرفت در ابعاد گوناگون می‌شود. نخبگان فکری، اندیشه توسعه را ارائه می‌کنند و نخبگان کارکردی این اندیشه را از حوزه ذهن به وادی عین می‌آورند. مرکز ملی تحقیقات نخبگان، مهم‌ترین ویژگی‌های نخبگان را برخورداری از انگیزش قوی، علاقه‌مندی به فعالیت‌ها، سرگرمی‌ها و موضوعات با ارزش، مهارت‌های ارتباطی قوی، توانایی زیاد در حل مسئله، حافظه فوق العاده، کنجکاوی زیاد، بصیرت استثنایی، قدرت استدلال فراوان، خلاقیت استثنایی، شوخ‌طبعی، حساس بودن و تحریک‌پذیری ذکر می‌کند. توجه بیش از حد مقام معظم رهبری به پیشرفت و توسعه علمی کشور، که بارها مورد اشاره قرار گرفته است در مباحث مربوط به نخبگان بسیار با اهمیت جلوه می‌کند. رهبر فرزانه انقلاب اسلامی خاطر نشان می‌کنند: اعتقاد راسخ بر این است که پیشرفت و رشد علمی در رأس همه کارهای اساسی برای پیشرفت کشور باشد؛ یعنی مهمترین زیر ساخت کشور، زیر ساخت انسانی به وسیله علم. ما باید خود را از فقر علمی نجات دهیم (طوسی و مهري، ۱۳۹۱).

نوربان (۱۳۹۳) در مقاله خود اندیشه‌های نظریه‌پردازان را در باب سابقه تحقیقات انجام شده به این صورت بیان می‌دارد:

¹ Pareto & Muska & Michaels

- ✓ بررسی جایگاه نخبگان از عهد یونان باستان و مربوط به دوران سقراط، افلاطون، و ارسطو وجود داشته است. حکومت ایده نال افلاطون، حکومت خواص و برجستگان و به عبارت بهتر فلاسفه و نخبگان بود. افلاطون رهایی جامعه از گرفتاری‌ها و رسیدن به تعالی و پیشرفت را در گرو تربیت و استقرار فلاسفه در رأس جامعه و حکومت می‌دانست؛ زیرا توده‌ها را در امور سیاسی و قضاوت عادلانه و بدون تعصب ناتوان تلقی می‌کرد و بنابراین، تربیت و اصلاح عده‌ای فیلسوف را به مراتب آسان‌تر از اصلاح توده مردم می‌دانست (عنایت، ۱۳۸۴).
- ✓ یکی از اندیشمندان و نظریه‌پردازان در عرصه نخبگان، معتقد است که نخبگان سیاسی شامل صاحبان قدرت در یک جامعه هستند. این کنترل‌کنندگان قدرت شامل رهبران و آن ترکیب‌بندی اجتماعی هستند که در طی یک دوره مشخص، رهبران نوعاً از درون آن‌ها بر می‌خیزند (لاسول^۲، ۱۹۳۶).
- ✓ تاریخ‌سازان بشر رهبران و شخصیت‌های بزرگ هستند که آثار ماندگاری برای پیشرفت به جای گذاشتند. نیکسون معتقد است که بود و نبود رهبران بزرگ در چگونگی شکل‌گیری تاریخ تأثیر مستقیم داشته است و رهبران را بخش مهمی از نخبگان هر جامعه‌ای می‌داند. او معتقد است چرچیل و استالین^۳ هر یک به شیوه خود رهبران بزرگی بوده‌اند، اما بدون چرچیل اروپای غربی ممکن بود به بردگی تنزل کند و بدون استالین اروپای شرقی ممکن بود به آزادی دست یابد (نیکسون^۴، ۱۹۸۴).
- ✓ نظریه نخبه‌گرایی بر این اساس استوار است که عده‌ای به دلایل و انگیزه‌های متفاوت از موقعیت ممتازی برخوردارند و در تصمیمات مهم سیاسی و اجتماعی نقشی تعیین‌کننده را بازی می‌کنند. به طوری که، با تقسیم جامعه به دو گروه اکثریت فاقد قدرت و اقلیت قدرتمند، نظریه نخبه‌گرایی در واقع خود را بهتر نشان می‌دهد. در قرن ۱۸ و ۱۹ میلادی نخبه به گروه‌هایی از افراد جامعه با جایگاه، مقام، و منزلت سیاسی و اجتماعی ویژه‌ای اطلاق می‌شد که از نظر سلسله‌مراتبی در جامعه از بالاترین موقعیت برخوردار بودند و رهبری سیاسی را در اختیار داشتند (ازغندی، ۱۳۷۷).
- ✓ از دیدگاه رابرت دال، پیدایش الیت‌های متعدد را به میزان توسعه اقتصادی و صنعتی و تنوع ساختاری در جامعه مربوط می‌داند و تکرر منابع قدرت را به نوعی با حوزه صنعتی شدن جوامع مرتبط می‌داند. به نظر او گروه‌های برخوردار از منابع قدرت، توان اتخاذ تصمیمات و سیاست‌های خود جهت اعمال فشار بر حکومت را دارا هستند (بشیریه، ۱۳۸۱).
- ✓ نخبگان انسان‌هایی هستند که الگوهای فکری‌شان فراتر از افراد عادی جامعه است. تصمیمات آن‌ها بسیار مهم است و آثار بیش‌تری بر جامعه می‌گذارد؛ زیرا جایگاه استراتژیک و مناصب کلیدی جامعه را در اختیار دارند (میلز، ۱۳۸۳).

الگوی پیشرفت اسلامی

افجه و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله خود محوریت الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با توجه به نظریات اندیشمندان این حوزه به این صورت بیان می‌دارند:

- ✓ کشورها به دلیل تفاوت در شرایط تاریخی، طبیعی، جغرافیایی، مکانی و زمانی، جغرافیای سیاسی و شرایط انسانی و فرهنگ، الگوها و مدل‌های مورد استفاده کشورها متفاوت از یکدیگر می‌باشند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

² Laswell

³ Nixon

⁴ Churchill & Stalin

- ✓ نیل به اهداف خرد و کلان کشور، جز با در اختیار داشتن چارچوبی جامع که مبتنی بر فرهنگ بومی اسلامی ایرانی باشد، ممکن نخواهد بود و مراحل تحقق اهداف انقلاب اسلامی که مشتمل بر پنج مرحله ۱. پیروزی انقلاب اسلامی، ۲. ایجاد نظام اسلامی، ۳. ایجاد دولت اسلامی، ۴. ایجاد کشور اسلامی و ۵. ایجاد دنیای اسلامی می باشد، میسر نخواهد شد (تولایی، ۱۳۸۸).
- ✓ الگو، تصویری کلان و جامع از یک نمونه ایده‌آل و البته دست‌یافتنی است که باید حاوی مبانی، اهداف، راهبردها، خط مشی‌ها و خطوط درشت و نقشه راه باشد (مصباحی مقدم، ۱۳۹۰).
- ✓ اولین نکته قابل توجه در تدوین و تبیین شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، آن است که شاخص‌های ارائه شده باید اسلامی باشند؛ یعنی باید برخاسته از مفاهیم اسلامی باشند که این مفاهیم وابسته به شرایط، زمان و مکان نیستند. وقتی صحبت از الگو و الگوسازی به میان است، هدف از آن، صرفاً توصیف و ارائه گزارشی از وضع موجود نیست؛ بلکه مراد و مقصود از آن، گذار از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است. در واقع الگو زمانی مطرح می‌شود که افراد به دنبال راهی برای دستیابی به وضعیت مطلوب باشند؛ این جاست که همواره گروه و اندیشه‌های مختلف سعی می‌کنند با تصویرسازی‌هایی از وضعیت مطلوب، وضعیتی را بر اساس مفاهیم ارزشی ترسیم کنند که انگیزه حرکت به آن سمت میان مخاطبان ایجاد شود. بنابراین هر الگویی که مطرح می‌شود، ناظر به گذار از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است. به همین جهت داشتن یک آرمان و مطلوب، امری ضروری برای الگو می‌باشد (هادوی تهرانی، ۱۳۹۰).
- ✓ بر این اساس می‌توان چنین نتیجه گرفت که در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نیز دست یافتن به ایده‌آل‌ها و آرمان‌هایی مورد توجه است و در واقع این الگو، نرم‌افزار و منطق اداره جامعه است (پیروزمند، ۱۳۹۰).
- ✓ این ایده‌آل‌ها و آرمان‌ها با توجه به سخنان مقام معظم رهبری در چهار عرصه ۱. عرصه تفکر، ۲. عرصه علم، ۳. عرصه معنویت و ۴. عرصه زندگی ظهور و بروز می‌نماید. الگوی پیشرفت، ظرفی دارد و آن اسلامی و ایرانی بودن آن است. این ظرف اسلامی و ایرانی از هم جدا نیست؛ اسلام به ایرانی هویت بخشیده و ایرانی نیز موجبات گسترش اسلام را فراهم نموده است. ایرانی بودن الگو ناظر به این است که باید در زمینه پیشرفت، شرایط بومی را در نظر گرفت. هما‌نطور که پیشتر نیز اشاره شد به دلیل تفاوت در شرایط تاریخی، طبیعی، جغرافیایی، مکانی و زمانی، جغرافیای سیاسی و شرایط انسانی و فرهنگی، کشور نیازمند الگوی خاص خود می‌باشد. در عین حال، قید ایرانی بودن ناظر به این مهم نیز می‌باشد که طراحی الگو توسط متفکران ایرانی و با توجه به مصالح و منافع کشور انجام شود (حصیری و همکاران، ۱۳۹۰).
- ✓ در این الگو برخلاف تمامی الگوهای توسعه، از پیشرفت به جای توسعه استفاده شده است. پیشرفت به معنای رشد تدریجی سطح و کیفیت زندگی در عرصه مادی و معنوی انسانی است. بر این اساس، مراد از پیشرفت، تحول متکامل است؛ به طوری که استعدادهای فردی و جمعی پویا شود. لذا می‌توان گفت پیشرفت عبارت است از حرکت اجتماعی از وضعیتی، با اراده و آگاهی مردم آن اجتماع به سوی حالت و وضعیتی بهتر که رسیدن به آن وضعیت از اهداف و آمال آن مردم است (زیبایی، ۱۳۹۰).
- ✓ فرایند پیشرفت در اندیشه اسلامی، تحول اساسی و بنیادی در کیفیت و کمیت زندگی فردی و اجتماعی است که در این تعریف، جامعه به منظور تأمین نیازهای اساسی در همه امورات زندگی به گونه‌ای هدفمند، جامع، فراگیر، متعادل، پایدار، مطابق اسلام در نظر گرفته می‌شود. لذا بر اساس آموزه‌های اسلامی، پیشرفت تنها جنبه‌های مادی را در بر نمی‌گیرد بلکه

جنبه های معنوی رشد و تعالی انسانی را نیز مورد اشاره قرار می دهد. به عبارت دیگر اصطلاح پیشرفت، سعادت بشری را هم در قسمت مادی و هم در بخش معنوی در بر دارد (امیدی، ۱۳۹۰).

✓ بر این اساس، مطابق اقتضای قید اسلامی بودن، لازم است مفاهیم، شاخص ها و اساساً هر چیزی که در معرفی پیشرفت دخیل است، ناظر به تعریفی اسلامی از پیشرفت باشد و بر مبانی نظری، فلسفی و انسان شناختی اسلام مبتنی شده باشد؛ چه آن که نمی توان تعریفی از پیشرفت ارائه داد که در عین برخورداری نبودن از مبانی فلسفی اسلامی، پیشرفت اسلامی تلقی شود (عرب، ۱۳۹۰).

سوالات پژوهش

- ✓ آیا ضرورت نقش نخبگان سازمان یافته و تشکیل اجتماع استعدادهای برتر در فرایند رشد و پیشرفت متوازن جامعه امری اجتناب ناپذیر است؟
- ✓ آیا نخبگان با توجه به اقتضات زمان، ظرفیت ها، و فضای آگاه جامعه در فرایند رشد و پیشرفت اثرگذاری بی بدیل خواهند داشت؟

اهداف تحقیق

پژوهش به دنبال تحقق اهداف زیر است:

- ✓ ضرورت نقش نخبگان سازمان یافته و تشکیل اجتماع استعدادهای برتر.
- ✓ تبیین اثرگذاری بی بدیل نخبگان در فرایند رشد و پیشرفت بر اساس الگوهای اسلامی ایرانی و با عنایت به فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی).

روش پژوهش، فراتحلیل استفهام

در این پژوهش نظام نخبگانی مورد مطالعه قرار گرفته است. روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیلی و می توان اذعان داشت که فراتحلیلی با شناخت هر چه بهتر مؤلفه های تأثیرگذار در موضوع و اهداف پژوهش است. جامعه تمامی اجتماعات نخبگان و نمونه تمامی اجتماعات نخبگانی و استعدادهای برتر مورد نظر هیئت امنا، مدیران و مسئولان شناسایی فرد صاحب استعداد برتر مطابق سند راهبردی کشور در امور نخبگان است.

روش تحلیلی

فرض کنید X_1, X_2, \dots, X_n یک نمونه تصادفی از توزیع $F(x)$ با میانگین μ و واریانس σ^2 باشد، به طوری که $\sigma^2 < \infty$. اگر n به حد کافی بزرگ باشد، دو نتیجه تقریبی زیر را داریم:

(الف)

$$T_n = X_1 + X_2 + \dots + X_n \quad (1)$$

تقریباً دارای توزیع $N(n\mu, n\sigma^2)$ است.

(ب)

$$\bar{x}_n = [X_1 + X_2 + \dots + X_n]/n \quad (2)$$

تقریباً دارای توزیع $N(\mu, \sigma^2/n)$ است.

این توزیع‌های تقریبی را به صورت زیر نشان می‌دهیم:

$$T_n \approx (n\mu, n\sigma^2) \quad \text{مجموع} \quad (3)$$

$$\bar{x}_n \approx (\mu, \sigma^2/n) \quad \text{معدل} \quad (4)$$

همچنین اگر Φ توزیع نرمال استاندارد باشد، به صورت حدی برای هر Z داریم:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} P([T_n - n\mu]/\sqrt{n\sigma^2} \leq z) = \Phi(z) \quad (5)$$

$n \rightarrow \infty$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} P([\bar{x}_n - \mu]/[\sigma/\sqrt{n}] \leq z) = \Phi(z) \quad (6)$$

$n \rightarrow \infty$

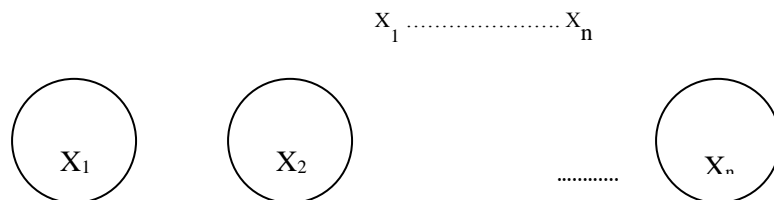
در این صورت:

$$\Phi(z) = P(Z \leq z) \quad (7)$$

که در آن Z نرمال استاندارد است.^(۳)

این قضیه بیان می‌کند که خواه توزیع جامعه متقارن، گسسته، پیوسته و یا دارای چولگی باشد، مادام که واریانس جامعه متناهی است و حجم نمونه بزرگ باشد توزیع میانگین نمونه‌ای \bar{x} تقریباً نرمال است. بر اساس قضیه حد مرکزی یک پدیده طبیعی، با تقریب مناسب می‌تواند یک توزیع نرمال استاندارد باشد. دگرگونی‌ها و تغییرات شکل یافته از فرایندهای طبیعی، معمولاً نتیجه گردهمایی و اجتماع تعداد زیادی مؤلفه‌های کوچک و ناچیز است. اگر چه اثرات هر کدام از عوامل به تنهایی ممکن است نادیده گرفته شود، اما تأثیری که مجموع عامل‌ها بر جای خواهند گذاشت قابل چشم‌پوشی نیست. به همین دلیل، بررسی توزیع مجموع شمار بسیار از متغیرهای تصادفی مستقل ضروری می‌باشد.

حال فرض کنید الگوهای فکری استعدادهای برتر یا افراد صاحب نبوغ را به صورت زیر نشان دهیم:

شکل ۱. نمونه تصادفی الگوهای فکری استعدادهای برتر

در این صورت اگر متغیر جدیدی به نام Y تعریف شود که این متغیر مجموع متغیرهای X را پوشش دهد توزیع مجموع این الگوهای فکری یعنی Y حالتی استاندارد خواهد داشت.

$$Y = X_1 + X_2 + \dots + X_n \quad (۸)$$

نتایج، آینده پژوهش

با توجه به پژوهش انجام شده می‌توان اظهار داشت سرمایه‌های انسانی هر جامعه نیروهای متخصص، کارآمد و متعهد هستند که بر ساختار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه اثرگذار خواهند بود. نخبگان به جهت برخورداری از ویژگی‌هایی نظیر برجستگی، الگوی فکری متوازن، تخصص و توانایی در رشد و پیشرفت جامعه اثرات بی‌بدیل خواهند گذاشت. از ویژگی‌های مرتبط با فعالیت‌های علمی در آینده‌نگری، ارزیابی و پیش‌بینی آینده است. غنیمت شمردن زمان حال و واگذاری آینده تناسبی با روحیه صاحبان تخصص و دانشمندان ندارد. سردرگمی در چگونگی اجرای برنامه‌ریزی‌ها و دستورالعمل‌ها می‌تواند از دلایل ضعف در آینده‌نگری باشد، و پیوستگی و انجام فعالیت‌های علمی گروهی نخبگان از طریق همکاری و مشارکت متقابل برای آینده‌ای تضمین شده لازمه روحیه اجتماع علمی به منظور پیشرفت ملی است. موقعیت هر یک از شاخه‌های علم بستگی به ارزش‌هایی دارد که در پیرامون محیط اجتماعی آن مرسوم است. بایستی بپذیریم علم و فناوری از انعکاس نیاز و خواست‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و اثرات خود را از آن‌ها اخذ می‌نماید.

بر اساس نتایج تحقیق حاضر و همچنین تأکید مقام معظم رهبری به دفعات، مدیران و مسئولان سند راهبردی کشور بایستی اجتماع نخبگان را امری ضروری بدانند و پس از گزینش افراد، الگوهای فکری استعدادهای برتر را در هر یک از شاخه‌های علم به صورت پیوسته و با رویکردی جامع به بی‌نهایت میل دهند تا استانداردهای لازم جهت ایجاد شرایط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نرمال و متوازن فراهم آید. باید توجه داشت که الگوی پیشرفت اسلامی به هر صورتی و با هر جزئیاتی ترسیم گردد بایستی ماهیتی جامع را در خود حفظ نماید چرا که رأس آن ساختاری متوازن و آرایشی متعادل است. علاوه بر اینکه برنامه‌ریزی‌ها و چشم‌اندازهای توسعه لازمه رشد و پیشرفت هر کشوری است، تعلیم، تربیت، پرورش، تقویت، بکارگیری، حفظ و اجتماع سرمایه‌های انسانی متخصص برای پایش برنامه‌ریزی‌ها و چشم‌اندازها الزامی است. اثرات طبیعی و پدیده‌های اجتماعی تغییرناپذیر نیستند بلکه نتیجه ترکیبی از الگوهای ذهنی، ساخت‌های معنایی و رویکردهای غایی بوده و پیوسته در حال دگرگونی و تغییر، منطبق با تعاملات دیالکتیکی

می‌باشند که همدیگر را مرتبط، محدود و مشروط می‌نمایند. چنین تعاملاتی سبب می‌گردد رشد و پیشرفت شاخه‌های متفاوت علم مطابق با خواست‌های جامعه، اقتضائات و تحولات زمانی پیش رود.

با توجه به سیر تحولات آمایش جمهوری اسلامی ایران و با عنایت به اینکه عملکرد نوآورانه هر کشور به وسیله نظام ملی نوآوری، نیروی انسانی متخصص، فرهیخته و با انگیزه آن کشور تعیین می‌شود، بایستی ساختارسازی اولویت‌های نظام ملی مدیریت نوآوری و شکل‌دهی بسترهای منطبق با آن در سطحی گسترده‌تر با اندیشه‌گری ایرانی اسلامی تبیین گردد. کشور همواره و به صورت پیوسته بایستی سیاست‌های اصلی علم و فناوری را مورد بازبینی قرار دهد و چارچوبی تحلیلی برای رفع نیازهای خود. مطابق با رویکرد هزینه-فایده سیاست‌گذاری‌ها تبیین و تشریح نماید. کشور در زمینه نوآوری نیاز به ارتقای توانایی مدیریت بخش سرمایه‌گذاری منطبق و متناسب با اهداف کلی سیاست‌های خود دارد. بنابراین نظام جمهوری اسلامی ایران لازم است از فعالیت‌های بخش‌های علوم، فناوری و تحقیقات به درستی آگاه شده و منابع و نیروی انسانی ماهر را به صورت صحیح در بخش‌های گوناگون آن جای دهد. با توجه به اقتضائات زمان، ظرفیت‌ها، و فضای آگاه جامعه در فرایند رشد، استانداردهای توسعه پایدار و پیشرفت کشور، افزایش ارتقای رقابت پذیری کشور، بهبود کیفیت و استانداردهای زندگی، توسعه منابع انسانی به خصوص نیروی انسانی متخصص و توسعه اجتماعی امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به مزیت‌ها، ظرفیت‌ها و نیازهای کشور، تکمیل زیرساخت‌ها، افزایش نقش و مشارکت بخش‌های غیردولتی در حوزه علم و فناوری، توسعه و تقویت شبکه‌های ارتباطات ملی و فراملی میان دانشگاه‌ها، گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش، توسعه صنایع و خدمات مبتنی بر علوم و فناوری‌های جدید و حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان، اهتمام بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی، جذب متخصصان، تبدیل ایران به مرکز ثبت مقالات علمی نشان از حرکت جهادی به سوی نوآوری و تحول با بهره‌گیری از اقتصاد دانش بنیان، که می‌باید با برنامه‌ریزی دقیق در امور آموزشی، پژوهشی و تربیت نیروی انسانی متخصص و ماهر، برای افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از سرمایه‌های موجود در کشور تلاش نموده و بیش از پیش شکوفایی و اقتدار علمی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه را نوید بخشید. کشور برای حفظ پویایی خود نیازمند برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای و راهبردی، عملکرد نوآورانه، بهبود فرایندها و کنترل مستمر کمی و کیفی است. انجام و تحقق هر یک از امور و فرایندهای مذکور همراه با برنامه‌ریزی دقیق، نیازمند اطلاعات واقعی، دقیق، مرتبط و روزآمد می‌باشد. عملکرد نوآورانه، ایده‌پردازی و خلاقیت با تفکر و نگرش اسلامی امری حیاتی در جوامع اسلامی امروز است. چنین عملکرد نوآورانه‌ای سرچشمه نبوغ افراد، همان استعداد خلاق آنان است و اگر مدل‌های نوآوری^(۳) را مورد توجه قرار دهیم و تمام افراد صاحب نبوغ، استعداد خلاق خود را با معیارهای نوآوری، ایده‌پردازی، اندیشه‌گری ایرانی اسلامی تطبیق دهند نتیجه، غایت و جهت‌گیری آن استانداردهای تمامی ارزش‌های ابعاد نظام جمهوری اسلامی ایران را در بر خواهد گرفت. در پایان ذکر این نکته حائز اهمیت است که نخبه یا استعداد برتر به فردی اطلاق می‌شود که شرایطی را در سطح جامع فراهم نماید که آن شرایط شیوه‌های درست جامعه زندگی او را زیباتر نماید و بی‌تردید در جامعه‌ای که ارزش‌های اسلامی حاکم است نگرش‌ها باید بر اساس الگوهای اسلامی شکل گیرد تا توازن ایجاد شده، بر اساس الگوهای فکری سازگار، به این ارزش‌ها تمایل پیدا کند.

پیشنهادات

به سایر پژوهشگران حوزه مدیریت و علوم اندیشه پیشنهاد می‌گردد:

- ✓ پژوهش را با مدل‌بندی‌های متفاوت و شیوه‌های تحلیل از افراد مطابق روش‌های نمونه‌گیری استاندارد صورت‌بندی نمایند.
- ✓ با ساختارسازی‌های متعدد نتایج پژوهش خود را مورد آزمون و بررسی قرار دهند^(۴).
- ✓ اجرای پژوهش با جهت‌گیری اسلامی ایرانی به صورتی که مطابق با فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) الگوی اسلامی پیشرفت متعادل نمایان گردد.

تشکر و قدردانی

از تمامی مسئولانی که در بنیاد ملی نخبگان - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با بررسی‌های دقیق نتایج تحقیقات پژوهشگران را برای پیشبرد هر چه بهتر اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران دنبال می‌نمایند تشکر و قدردانی می‌نمایم و از پیشگاه خداوند متعال، پایداری، سلامت، رستگاری، سرافرازی، ارتقای کیفیت زندگی و شادمانی ملت شریف ایران عزیزمان و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران را مسئلت دارم.

منابع

- آشنا، حسام‌الدین (۱۳۸۰)؛ "بورس رهبران فولبرایت و نخبگان حاکم در دهه آخر دوران پهلوی"، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۲ و ۴۳.
- ازغندی، علیرضا (۱۳۷۷)؛ ناکارآمدی نخبگان سیاسی ایران بین دو انقلاب، تهران: انتشارات قومس.
- افجه، سید علی‌اکبر و جعفر پور، محمود (۱۳۹۱)؛ "نسبت شناسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و عدالت با تأکید بر عدالت سازمانی" مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی و ایرانی، سال اول، شماره اول.
- امیدی، مهدی (۱۳۹۰)؛ نسبت عدالت و پیشرفت با رویکرد به اندیشه اسلامی، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران: انتشارات همشهری، ص ۱۸۹-۱۸۴.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۱)؛ جامعه شناسی سیاسی، تهران: نشر نی.
- بهبودیان، جواد (۱۳۹۰)؛ آمار و احتمال مقدماتی، مشهد: انتشارات دانشگاه امام رضا (ع) - مؤسسه آستان قدس رضوی، چاپ سی و هفتم، ص ۲۰۸.
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در جمع اساتید و دانشگاهیان.
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مجموعه سخنان در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی.
- پیروزمند، علیرضا (۱۳۹۰)؛ "مراحل دستیابی و به‌کارگیری الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت"، مجموعه مقالات نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تهران: انتشارات پیام عدالت، چاپ اول، ص ۱۳۸-۱۳۳.

توکل، محمد و عرفان منش، ایمان (۱۳۸۸)؛ "رهیافت تلفیقی جامعه‌شناسی علم به مهاجرت نخبگان با تأکید بر جامعه ایران"، فصلنامه علمی-پژوهشی سیاست علم و فناوری، سال هفتم، شماره ۲.

تولایی، محمد (۱۳۸۸)؛ لوح فشرده مجموعه مقالات همایش بسیج سازندگی و نقش آن در توسعه همه جانبه کشور، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.

حصیری، امیر و عباس نیاوند (۱۳۹۰)؛ "تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی - از منظر مقام معظم رهبری (رویکرد برنامه ریزی راهبردی در دهه چهارم انقلاب)"، فصلنامه مطالعات بسیج، سال چهاردهم، شماره ۶۱، ص ۵۱-۸۲.

درستی، احمد (۱۳۹۱)؛ "تأثیر ساختار سیاسی دولت بر مدیریت سرمایه انسانی (با تأکید بر فرایند جذب و به کارگیری نخبگان حکومتی در ایران عصر عباسی، سلجوقی و غزنوی)"، دو فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۱۹، شماره ۲، ص ۱۴۹-۱۷۱.

زیبایی، حسن (۱۳۹۰)؛ "مطالعه‌ای درباره نسبت ماهوی پیشرفت و عدالت؛ پیشرفت به مثابه عدالت، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت"، تهران: انتشارات همشهری، ص ۲۴۵-۲۵۳.

صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۸۵)؛ "بررسی نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به علل مهاجرت نخبگان به خارج از کشور (مورد مطالعه: دانشگاه مازندران)"، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، شماره ۲.

طالبی زیدی، عباسعلی و رضایی، جمشید (۱۳۸۸)؛ "بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سال‌های ۱۳۸۰ - ۱۳۷۰"، فصلنامه (پژوهشگر) مدیریت، سال ششم، شماره ۱۶.

طوسی، حسینعلی و مهری، عباس (۱۳۹۱)؛ "عوامل مؤثر بر جذب نخبگان کشور به بسیج"، دو فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۱۹، شماره ۲، ص ۱۰۵-۱۳۰.

عرب، مهدی (۱۳۹۰)؛ عدالت و پیشرفت در اندیشه اسلامی، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران: انتشارات همشهری، ص ۱۹۵-۱۹۰.

علیخانی، علی اکبر (۱۳۸۰)؛ "ویژگی‌های نخبگان سیاسی از دیدگاه امام علی (ع)"، فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره سوم، ص ۴۵-۶۶.

عنایت، حمید (۱۳۸۴)؛ بنیاد فلسفه سیاسی در غرب، تهران: انتشارات زمستان.

مصوبه سند راهبردی کشور در امور نخبگان - شورای انقلاب فرهنگی مهرماه ۱۳۹۱، جلسه ۲۴۸.

میرترابی، سعید و خاوری نژاد، سعید (۱۳۹۳)؛ "علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین‌الملل (با تأکید بر دهه‌ی ۱۳۸۰)"، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا شماره نوزدهم، ص ۲۳۳ - ۱۹۹.

میلز، سی‌رایت (۱۳۸۳)؛ نخبگان قدرت، ترجمه بنیاد فرهنگی پژوهش غرب‌شناسی، تهران: انتشارات فرهنگ مکتوب.

مصباحی مقدم، غلامرضا (۱۳۹۰)؛ گامی به سوی تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، کتاب نخستین اندیشه‌های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی - پیشرفت، تهران: انتشارات پیام عدالت، ص ۲۲۴ - ۲۱۹.

نوریان، عبدالحسن (۱۳۹۳)؛ "نقش نخبگان سیاسی در رشد و توسعه متوازن جوامع معاصر آسیایی"، جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پنجم، شماره دوم، ص ۱۵۸ - ۱۳۳.

ولی اله پور، مرتضی و ولی اله پور، سحر (۱۳۹۳)؛ "بررسی متروپل تجاری بر سیاست‌های اقتصاد بین‌الملل در جریان‌های تعاملی دوجانبه جمهوری اسلامی ایران به تفکیک کشور با نگرش تحلیلی ژئوانفورماتیک و ژئوماتیک"، همایش ملی تحلیل راهبردی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در اقتصاد و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، سخنرانی منتخب، انتشار در مجله علوم انسانی اسلامی - وابسته به انجمن پژوهش‌های علوم اجتماعی ایران، شماره تیرماه ۱۳۹۴.

ولی اله پور، مرتضی (۱۳۹۴)؛ "ارائه مدل نوآوری علوم انسانی اسلامی بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)"، نخستین کنفرانس علوم انسانی اسلامی، قم، سخنرانی، انتشار در مجله علوم انسانی اسلامی - وابسته به انجمن پژوهش‌های علوم اجتماعی ایران، شماره مهرماه ۱۳۹۴.

ولی اله پور، مرتضی (۱۳۹۵)؛ "توسعه مدل نوآوری علوم انسانی اسلامی بر اساس آیات قرآن کریم و فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)"، فصلنامه ایده‌های نو در علوم و فناوری، شماره ۱.

هادوی‌تهرانی، مهدی (۱۳۹۰)؛ کارآمدی و عدالت در نظام اسلامی، خردنامه عدالت در الگوی - اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران: انتشارات همشهری، ص ۱۷ - ۹.

Laswell, Harold D. (1936); *Politics: Who Gets WHAT, WHEN, How*. New York, London, Whittlesey House, McGraw-Hill Book Co.

Nixon Richard (1982); *Leaders*, New York: Warner Books, World Bank, Year: 2008.

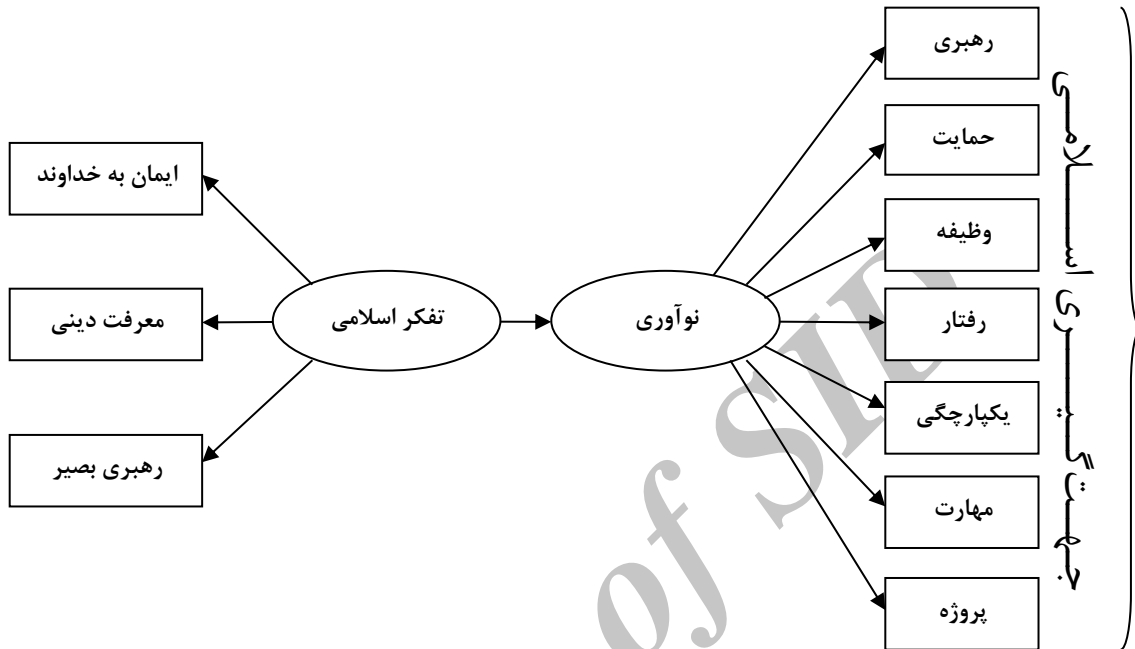
Sorayaei, Ali & Valiollahpur, Morteza (2016); "*Studying Innovation Model Using Structural Equation Modeling and Artificial Neural Network in the Educational System with an Emphasis on Islamic Humanities*". *Journal of Politics and Law*, ISSN:1913-9047, Institute for Scientific Information, Canada Website: <http://web.ccsenet.org/>.

پی‌نوشت

۱. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) با اشاره به انتخاب کلمه پیشرفت به جای توسعه تأکید کردند: کلمه توسعه، یک اصطلاح متعارف جهانی، با بار معنایی و ارزشی و الزامات خاص خود است که ما با آن‌ها موافق نیستیم و ایشان خاطرنشان کردند: نباید توسعه به مفهوم رایج غربی تداعی شود. بی‌تردید این موضوع مرتبط با بار مفهومی پژوهش‌هاست که نباید با مفاهیم غربی در هم آمیخته شود و پژوهشگران، محققان و گوپردازان، الگوی پیشرفت اسلامی را نایبست با مفاهیم غربی صورت‌بندی نمایند.

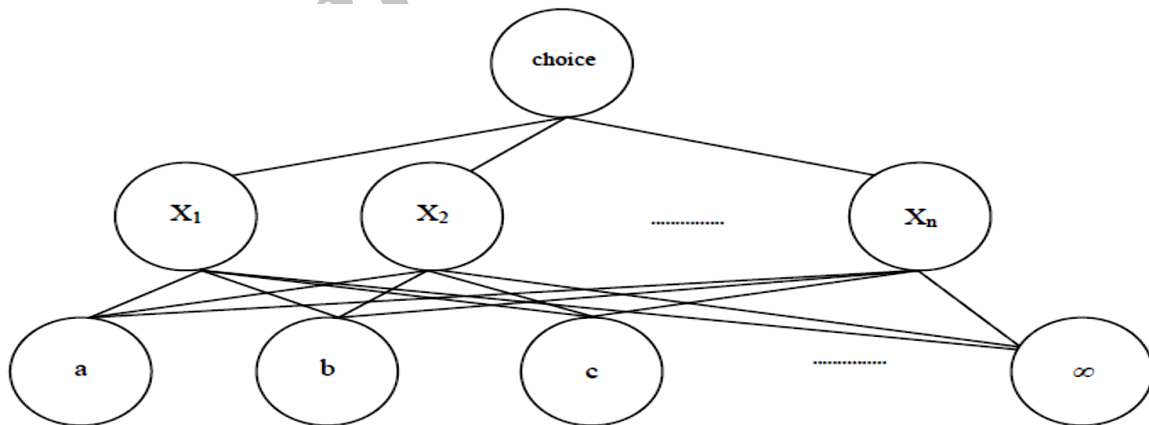
۲. تمامی روابط آماری از کتاب آمار و احتمال مقدماتی تألیف دکتر جواد بهبودیان چاپ سی و هفتم، سال ۱۳۹۰، صفحه ۲۰۸ ارائه شده است.

۳.

شکل ۲. مدل مفهومی نوآوری با جهت‌گیری اسلامی، مرتضی ولی اله پور (۱۳۹۵-۱۳۹۴)

۴. تحقیقات می‌تواند با هر یک از ساختارهای پژوهشی گوناگون تحت وضعیتی متفاوت نهادینه شود. برای مثال هر یک از الگوهای فکری را می‌توان در قالب مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره^۵ یا تحلیل شبکه در مباحث تحقیق در عملیات پیشرفته ترسیم نمود.

شکل ۳. مدل فرضی تصمیم‌گیری چند معیاره

⁵ Multiple Criteria Decision Making (MCDM)

Inevitable Necessity Elite Community and Top Talent on Structuring Patterns of Islamic Development

Morteza Valiollahpur

Abstract

Ayatollah Khamenei: Developments management must be in the hands of college and seminary elite and in this process, in addition to the development world standards, glory criterions and Islamic system special criterions are emphasized. Based on the results of this study and emphasis supreme leader on several occasions, administrator's strategic document of Islamic Republic of Iran should know essential elite community. After choosing elites, thought patterns of top talents in the branches of science must be moved to unlimited with comprehensive approach and continuously to provide the standards required for creating normal and balanced social, political, cultural, economic and etc conditions. It should be noted that the pattern of Islamic development in any form and details must keep comprehensive nature because its head is a balanced structure and arrangement. No doubt in a society with Islamic values, attitudes should be based on Islamic patterns form to creating balance based on compatible thought patterns tends to these values.

Keywords: Elites, Pattern of Islamic Development, Islamic Republic of Iran